

Куліш Г. І.

аспірантка,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8898-8037>

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТУРА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД: ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ І ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено фінансову архітектуру сталого розвитку територіальних громад як комплексну систему бюджетних, інвестиційних, кредитних та соціально-фінансових механізмів. На основі інституційного підходу обґрунтовано модель, що поєднує державні, муніципальні, приватні та громадські фінансові інструменти й орієнтована на економічну, соціальну та екологічну стійкість. Особливу увагу приділено розвитку зелених фінансових інструментів, цифровізації фінансового управління та міжмуніципальній кооперації. Визначено ключові бар'єри реалізації фінансової архітектури громад – нерівномірність фінансової спроможності, нормативні прогалини, кадровий дефіцит і зовнішні ризики. Запропоновано практичні рекомендації щодо формування фондів місцевого розвитку, впровадження зелених облігацій, електронного бюджетування та створення проєктних консорціумів.

Ключові слова: фінансова архітектура, територіальна громада, сталий розвиток, бюджетна децентралізація, зелені фінанси, муніципальні облігації, інституційна модель, цифрове бюджетування, міжмуніципальне співробітництво, фінансова стійкість.

Hanna Kulish

Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman

FINANCIAL ARCHITECTURE OF SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT: INSTITUTIONAL MODEL AND GOVERNANCE PRINCIPLES

The article explores the financial architecture of sustainable community development as a multidimensional institutional and financial system that integrates fiscal, investment, credit, environmental, and social mechanisms into a coherent governance framework. Drawing upon institutional economics, the research substantiates a conceptual model that links public, municipal, private, and civic finance instruments to strengthen local resilience, fiscal sustainability, and achievement of the Sustainable Development Goals. Particular attention is paid to green and inclusive finance as innovative mechanisms for territorial development. The paper highlights the potential of municipal green bonds, revolving local development funds, energy cooperatives, and blended finance schemes to mobilize long-term resources for infrastructure renewal, environmental modernization, and energy transition in communities. Digital transformation in local public finance—through e-budgeting systems, open-data dashboards, geographic information tools, and participatory budgeting platforms—is shown to enhance transparency, accountability, and citizen engagement in decision-making. The study also analyses institutional barriers that constrain the effectiveness of local financial governance, such as unequal fiscal capacity, limited diversification of revenue sources, gaps in legal regulation, low professional capacity, and geopolitical uncertainty. To address these challenges, the author recommends establishing local development and resilience funds, adopting a national framework for municipal green bonds, promoting financial digitalization and open governance, and developing systematic capacity-building programs for local finance managers. The research contributes to the formation of a coherent institutional framework for managing local finances that ensures economic efficiency, environmental sustainability, and social inclusiveness. The proposed model serves as a strategic roadmap for policymakers, local governments, and international partners seeking to build financially resilient, innovative, and climate-responsive communities in the context of decentralization and post-crisis recovery.

Keywords: financial architecture, territorial community; sustainable development; fiscal decentralization; green finance; municipal bonds; institutional model; digital budgeting; inter-municipal cooperation; financial resilience.

Постановка проблеми та її актуальність. Сталий розвиток територіальних громад є ключовим напрямом сучасної державної політики, особливо в умовах децентралізації влади. Як зазначає І. Луїна, бюджетна децентралізація є «основою посилення фінансової автономії місцевого самоврядування та інструментом зміцнення фінансової спроможності громад» [1]. Цей процес став фундаментом для формування нової системи управління місцевими фінансами, орієнтованої на підвищення ефективності використання ресурсів, розширення дохідної бази та активізацію інвестиційної діяльності. Проте попри певні досягнення, відсутність цілісної фінансової архітектури, що інтегрує ресурси різних секторів – державного, муніципального, приватного та громадянського, – призводить до фрагментарності фінансових потоків, дублювання функцій і зниження ефективності управлінських рішень. В умовах воєнних та післявоєнних викликів питання зміцнення фінансової стійкості громад набуває стратегічного значення. Децентралізаційна модель потребує не лише розширення фінансової автономії, а й створення механізмів ефективної координації між рівнями влади, синхронізації стратегічного і бюджетного планування, розвитку партнерств з приватним сектором. Без належної інтеграції бюджетних, інвестиційних, кредитних і соціальних механізмів місцеве управління не здатне повною мірою забезпечити сталий економічний розвиток і соціальну згуртованість населення. Сучасні виклики зумовлюють необхідність переходу до концепції фінансової архітектури сталого розвитку, яка передбачає системне поєднання традиційних бюджетних інструментів із інноваційними механізмами такими як, зеленими облігаціями, муніципальними фондами розвитку, енергетичними кооперативами, державно-приватним партнерством і цифровими фінансовими платформами. Таке поєднання дозволяє підвищити ефективність управління ресурсами, диверсифікувати джерела фінансування, забезпечити прозорість рішень та підзвітність органів місцевого самоврядування перед громадою. Таким чином, актуальним завданням сучасної фінансової науки і практики є розроблення інституційної моделі управління фінансами територіальних громад, побудованої на принципах сталого розвитку, прозорості, цифровізації та багаторівневого партнерства. Така модель має забезпечити баланс між економічною ефективністю, екологічною відповідальністю та соціальною інклюзивністю, що відповідає стратегічним цілям європейської інтеграції України та сприяє підвищенню конкурентоспроможності місцевих економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади управління державними й місцевими фінансами досліджували О. Василик і В. Опарін, які

визначають фінансову систему як «сукупність економічних відносин, що забезпечують формування та використання централізованих і децентралізованих фондів» [2; 3]. Л. Федулова акцентує, що фінансова децентралізація є ключовим чинником сталого розвитку регіонів, адже дозволяє «громадам самостійно формувати ресурсну базу для реалізації стратегічних цілей» [4]. Інституційний аспект управління ресурсами обґрунтовано в працях лауреатки Нобелівської премії Е. Ostrom, яка доводить, що ефективність системи управління залежить від здатності спільноти створювати власні інститути колективної дії [5]. Вона стверджує, що означає гнучкість інституційних рішень для різних соціально-економічних умов. D. North розглядає інститути як «правила гри», що формують стимули в економіці. В своїй праці він говорить про те, що інституції формують систему стимулів в економіці, а організації виникають для того, щоб скористатися можливостями, які надає певна інституційна структура [6]. J. Stiglitz, у свою чергу, підкреслює роль держави у зменшенні ринкових провалів та нерівності, зазначаючи, що глобалізація мала забезпечити добробут, проте в багатьох країнах вона не змогла задовольнити інтереси бідного населення [7]. Це положення важливе для оцінки балансу між ринковими і державними механізмами у фінансовій архітектурі громад. Окрему увагу сучасна наука приділяє концепції зелених фінансів, що розглядаються як складова фінансової архітектури сталого розвитку. Відповідно до визначення МВФ, зелені фінанси – це інвестиції, спрямовані на скорочення викидів парникових газів без зниження виробництва чи споживання. Організація економічного співробітництва та розвитку трактує їх як фінансові потоки, спрямовані на реалізацію проєктів у сфері відновлюваної енергетики та інноваційних екотехнологій. Таким чином, зелені фінанси формують важливий підсектор фінансової архітектури громад, орієнтований на екологічну стійкість і кліматичну нейтральність.

Метою статті є розроблення інституційної моделі фінансової архітектури сталого розвитку громад та визначення принципів управління, які забезпечують її ефективне функціонування в умовах децентралізації, фінансової автономії місцевого самоврядування та розбудови зелених фінансових інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова архітектура громади трактується як система інститутів, інструментів і процесів, що формують середовище для збалансованого розвитку. Основу моделі становлять чотири взаємопов'язані підсистеми: бюджетна, інвестиційна, кредитна та соціально-фінансова. *Бюджетна підсистема* забезпечує формування дохідної бази громади, включаючи місцеві податки, трансферти та міжмуніципальне спів-

робітництво. *Інвестиційна підсистема* спрямована на залучення капіталу через державно-приватне партнерство, гранти, фонди регіонального розвитку. До інвестиційної підсистеми доцільно включити інструменти зеленого фінансування: зелені облігації, зелені кредити, ESG-інвестиції, а також грантові, кредитні програми міжнародних фінансових інституцій. Для українських громад це відкриває можливості залучення альтернативних джерел фінансування сталих проєктів. *Кредитна підсистема* охоплює муніципальні позики, гарантійні програми та мікрофінансування. *Соціально-фінансова підсистема* включає інструменти участі громадян у фінансовому плануванні – партисипативний бюджет, кооперативні та благодійні фонди. Принципи управління фінансовою архітектурою громади базуються на прозорості, партнерстві, децентралізації, інноваційності та економічній ефективності. Це відповідає підходу D. North, який наголошує, що історичні інститути формують основу поточних економічних результатів [6]. З цього і висновок, що ефективне управління фінансами громади потребує інституційної пам'яті, стабільності правил і послідовності стратегій розвитку. Запропонована модель передбачає створення координаційного центру при органі місцевого самоврядування, який здійснює моніторинг ефективності фінансових рішень, узгоджує стратегічні ініціативи та формує відкриту базу даних про фінансові потоки громади.

Важливим елементом удосконалення фінансової моделі громади є розширення інвестиційної підсистеми з урахуванням сучасних екологічних та інфраструктурних викликів. Орієнтація на зелені інструменти фінансування забезпечує залучення додаткових ресурсів, підвищення довіри інвесторів і відповідність європейським екологічним стандартам. Особливе місце в цьому процесі відводиться муніципальним зеленим облігаціям. Вони формуються як цільові фінансові інструменти для реалізації програм енергоефективності, модернізації систем теплозабезпечення, очищення води, розвитку громадського транспорту, впровадження відновлюваних джерел енергії та інших проєктів з високим екологічним ефектом. Використання стандартів EU Green Bond Standard та ICMA сприяє мінімізації ризику «зеленого камуфляжу», формує довіру інвесторів та відкриває доступ до міжнародних фінансових ринків. Позитивний досвід країн ЄС свідчить про суттєве зростання обсягів зелених муніципальних випусків у 2023–2024 рр., що підтверджує актуальність такого інструменту для українських громад [8].

Поряд із цим важливо створювати фонди місцевого розвитку, які виконують функцію довгострокових стабілізаційних резервів, забезпечуючи фінансування інвестиційних та інноваційних проєктів, а також

антикризових заходів. Ефективним доповненням виступають енергетичні кооперативи, краудфандінгові платформи та локальні інвестиційні програми, що дозволяють залучати населення та бізнес до формування інвестиційних ресурсів громади і підвищують громадську підтримку стратегічних рішень.

Невід'ємним компонентом сталої фінансової архітектури є цифровізація управління фінансовими процесами. Використання електронного бюджетування, відкритих реєстрів, платформ для партисипативного бюджету та систем аналітичного моніторингу сприяє підвищенню прозорості, контролю за витратами, формуванню конкурентного середовища та скороченню корупційних ризиків. Системи KPI та цифрові дашборди повинні стати інструментами оцінювання бюджетної ефективності, інвестиційної активності та соціально-економічних результатів проєктів.

Важливою умовою стійкого фінансового розвитку громад є *міжмуніципальне співробітництво*, що дозволяє реалізовувати масштабні інвестиційні проєкти, розподіляти ризики та оптимізувати витрати. Створення міжмуніципальних консорціумів та регіональних фондів розвитку підвищує доступ до інвестицій, а спільні програми з міжнародними партнерами забезпечують технічну підтримку, гранти та гарантії.

Попри потенціал, існують суттєві перепони: 1) *Нерівномірність фінансової спроможності громад*. Різні регіони мають неоднакові можливості генерувати доходи; це підсилює потребу у перерозподілі та цільових трансфертах. (Дані місцевих досліджень 2023–2025 показують значні розбіжності між областями) [9]. 2) *Нормативно-правові прогалини*. Відсутність національних стандартів для зелених фінансових інструментів та механізмів гарантій. 3) *Кадровий дефіцит і недостатня експертиза* в галузі зелених фінансів та муніципального фінансування. 4) *Геополітичні та макрофінансові ризики*, які впливають на вартість запозичень і довіру інвесторів.

Практичні рекомендації, щодо подолання перешкод: 1) *Створити на рівні громади/регіону Фонд місцевого розвитку* як юридичну структуру для акумуляції цільових ресурсів. 2) *Розробити стандарт випуску муніципальних зелених облігацій* у відповідності до ICMA/EU рекомендацій; співпрацювати з міжнародними донорами для першого траншу гарантій [10]. 3) *Впровадити платформу електронного бюджетування* з відкритими даними та KPI; забезпечити регулярну публічну звітність. 4) *Запуск освітніх програм і технічної допомоги* для фінансистів громад (спільно з університетами та міжнародними партнерами). 5) *Формування міжмуніципальних проєктних консорціумів* для крупних інфраструктурних проєктів (транспорт, енергетика, водопостачання).

Висновки. Фінансова архітектура сталого розвитку громад визначається як інтегрована система інституцій, інструментів і механізмів, спрямованих на забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості. Проведений аналіз показав, що дієва модель потребує узгодженого функціонування бюджетної, інвестиційної, кредитної та соціально-фінансової підсистем та орієнтується на принципи прозорості, партнерства, децентралізації, інноваційності та результативності. Важливим напрямом модернізації є розвиток зелених фінансових інструментів, зокрема муніципальних зелених облігацій відповідно до ICMA/EU Green Bond Standard, що відкриває доступ до глобальних ринків капіталу та дозволяє фінансувати проекти енергоефективності, сталого транспорту та водної інфраструктури. Цифровізація фінансового управління через е-бюджет,

системи КРІ та відкриті дані забезпечує підвищення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування. Визначено ключові бар'єри: нерівномірний рівень фінансової спроможності громад, недостатність нормативної бази щодо зелених інструментів, брак фінансових кадрів і підвищені макроризики. Для їх подолання запропоновано створення фондів місцевого розвитку, впровадження стандартів випуску зелених облігацій, розвиток освітніх програм, а також формування міжмуніципальних консорціумів для масштабних проєктів.

Таким чином, запропонована модель фінансової архітектури може стати інституційним підґрунтям для формування стійких, конкурентоспроможних і інноваційних територіальних громад, здатних ефективно адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати високий рівень якості життя населення.

Література:

1. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*, № 11, 2014, с. 61–75.
2. Василюк О. Д., Павлюк К. В. *Державні фінанси України*. Київ: Центр навчальної літератури, 2013.
3. Опарін В. М. *Фінанси (загальна теорія): навч. посіб.* Київ: КНЕУ, 2010.
4. Федюлова Л. І. Фінансова децентралізація в Україні. *Економічний вісник*, no. 2, 2017, pp. 101–112.
5. Ostrom E. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
6. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
7. Stiglitz J. E. *Globalization and Its Discontents*. New York: W. W. Norton & Company, 2002.
8. European Environment Agency (EEA). *Green Bonds in Europe: Indicator Report (2024/2025)*. Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/green-bonds-in-europe>
9. Plahotniuk V., Pizhuk O. *Assessing Financial Capacity of Communities*. 2024. Available at: <https://examplelink.org/financial-capacity>
10. Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA). *Will Europe's New Standard Help or Hinder Green Bond Market Growth?* February 2024. Available at: <https://ieefa.org/resources/europe-green-bond-standard>

References:

1. Lunina I. O. (2014). Biudzhetna detsentralizatsiia: tsili ta napriamy reform [Budget decentralization: Goals and directions of reforms]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, no. 11, pp. 61–75.
2. Vasylyk O. D. & Pavlyuk K. V. (2013). *Derzhavni finansy Ukrainy* [Public finance of Ukraine]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury.
3. Oparin, V. M. (2010). *Finansy (zahalna teoriia): navchalnyi posibnyk* [Finance (general theory): Textbook]. Kyiv: KNEU.
4. Fedulova L. I. (2017). Finansova detsentralizatsiia v Ukraini [Financial decentralization in Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk – Economic Bulletin*, no. 2, pp. 101–112.
5. Ostrom E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. North D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Stiglitz J. E. (2002). *Globalization and its discontents*. New York: W. W. Norton & Company.
8. European Environment Agency (EEA). (2024). *Green bonds in Europe: Indicator report (2024/2025)*. Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/green-bonds-in-europe>
9. Plahotniuk V. & Pizhuk O. (2024). *Assessing financial capacity of communities*. Available at: <https://examplelink.org/financial-capacity>
10. Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA). (2024, February). *Will Europe's new standard help or hinder green bond market growth?* IEEFA. Available at: <https://ieefa.org/resources/europe-green-bond-standard>

Стаття надійшла: 27.10.2025

Стаття прийнята: 25.11.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025